

Рецензію
приймаю 04.01.2021
Голова спеціалізованої
ради ДФ 26.133.054
г. філ. н. проф. Вікторів

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.054
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору,
завідувачу кафедри української мови
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Вінтоніву Михайлу Олексійовичу

РЕЦЕНЗІЯ

Овсієнко Людмили Миколаївни, доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка на дисертаційну роботу **Набок-Бабенко Юлії Сергіївни** «**Методика тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв**», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Актуальність теми дослідження. Беззаперечною є думка, що європейські тенденції вимірювання освітніх результатів і поетапне реформування системи освіти актуалізують необхідність зміни традиційних підходів і засобів оцінювання. Пріоритетним у процесі трансформування освіти в Україні є створення нової системи вимірювання й оцінювання результатів навчання, що ґрунтується на компетентнісній основі. З огляду на це існує об'єктивна потреба в розробленні тестових завдань нового типу (сучасних, цікавих, життєвих, компетентнісних), як основоположних для оновленої методики оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв. Одним із варіантів її реалізації може бути комплексний тест компетентностей, що передбачає врахування розвитку предметної (галузевої) і ключових компетентностей, а також реалізацію наскрізних умінь.

З огляду на вищезазначене вибір теми дослідження Набок-Бабенко Юлії Сергіївни є абсолютно виправданим, а **актуальність відповідає запитам сучасного суспільства й освіти.**

Проблема тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв на часі, оскільки в непростих умовах онлайнового навчання вчитель змушений відшукати такі сучасні навчальні технології, які б дали можливість максимально правильно оцінити знання здобувачів.

У цьому контексті Юлія Сергіївна чітко окреслює основні наукові постулати, що корелюють з логічно визначеною стратегією дослідження.

Здобувачка чітко окреслює основні наукові ідеї, які корелюються з логічно визначеною проблематикою дисертації й аплікуються на перспективи розвитку цього напрямку методики навчання української мови.

Актуальність рецензованої праці зумовлена й посиленням інтересом науковців до проблеми розроблення і впровадження ефективної методики тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв.

Беззаперечність актуальності теми рецепції Набок-Бабенко Ю.С. засвідчує і її відповідність науковій темі кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Отже, дослідження Юлії Сергіївни Набок-Бабенко є актуальним, важливим і цінним для сучасної методики навчання української мови й освіти загалом.

2. Наукова новизна результатів дослідження безперечна і полягає в тому, що в рецепції вперше обґрунтовано теоретичні основи тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв; описано проблему тестового оцінювання здобувачів освіти як об'єкт теоретичного аналізу в педагогічній науці; з'ясовано базові поняття дослідження «оцінювання компетентності», «компетентність з української мови», «тестове оцінювання», «тест компетентностей» та уточнено змістове наповнення поняття «тестове оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв»; проаналізовано типи, види, функції тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв; визначено критерії й показники рівнів сформованості компетентності з української мови учнів ліцеїв; створено систему тестових завдань для оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв; розроблено методику тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв; подальшого розвитку набули положення про змістові й технологічні аспекти розроблення тестових завдань з української мови для учнів ліцею в умовах змішаного навчання.

У роботі достатньо доказово й по-новаторськи доведено, що для оцінювання компетентності з української мови в ліцеях визначальними є такі основні види оцінювання результатів навчання учнів: формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання, державна підсумкова атестація та зовнішнє незалежне оцінювання. Тестове оцінювання покликане визначити об'єктивний рівень навчальних досягнень учнів, сприяє своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях, повторенню та систематизації навчального матеріалу, встановленню рівня готовності засвоювати новий матеріал, формує вміння добросовісно й зосереджено працювати, користуватися прийомами самоперевірки й самоконтролю, стимулює відповідальність і підвищує мотивацію до результативного навчання й стає можливим завдяки функціям тестового оцінювання:

контрольній, діагностичній, навчальній, стимулювальній, виховній, розвивальній, управлінській, корекційній та проєктувальній.

Проведений Юлією Сергіївною аналіз різних інтернет-платформ із можливостями тестувань дав змогу стверджувати, що використання онлайн-тестів на уроках української мови в ліцеї має низку переваг і є перспективним для подальшого дослідження різноманітних функцій швидко змінюваних електронних ресурсів, зокрема дає можливість співпрацювати з колегами, що полягає в спільному проведенні тестувань та обміні завданнями; використовувати тест із навчальною метою задля підготовки до інших форм контролю і для виконання роботи над помилками.

Отже, новаторство рецензованої праці полягає в розробленні методики тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв, ефективність якої підтверджена експериментально.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Результати рецензованого дослідження є важливим внеском у розвиток теорії і методики навчання української мови. На теоретичному рівні дисертація Набок-Бабенко Юлії Сергіївни вирізняється обґрунтуванням методології тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в можливості застосування розробленої методики тестового оцінювання компетентності з української мови в ліцеях; у процесі навчання майбутніх учителів української мови; під час підготовки до міжнародних досліджень, що оцінюють компетентність, і загальнодержавних підсумкових тестів за певний етап здобуття освіти (ЗНО, НМТ).

Визнаючи вагомість результатів дослідження для науки і практики, вважаємо, що вони сприятимуть підвищенню якості й ефективності освітнього процесу. Матеріали роботи можуть бути використані дослідниками-лінгводидактами, викладачами закладів вищої освіти, які здійснюють лінгвометодичну підготовку вчителів-філологів, а також студентами-практикантами й учителями української мови і літератури.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження підтверджена

усебічним аналізом та творчим використанням основних положень і висновків, сформульованих на основі дослідницьких даних, отриманих під час організаційно-підготовчого, формувального й контрольного етапів педагогічного експерименту, проведеного з-поміж учнів ліцеїв.

Одержанню достовірних результатів сприяв і належний аналіз відповідної джерельної бази, зокрема дисертацій, монографій, посібників, публікацій у фахових періодичних виданнях, апробаційних матеріалів українських і зарубіжних дослідників.

Отже, наукові положення, висновки рецепції вважаємо теоретично обґрунтованими й достовірними. Фактів, які свідчили б про недостовірність наведеної в дисертації інформації, не виявлено.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Визначені в дисертації завдання здобувачка зреалізувала на високому науково-методичному рівні. Констатуємо, що дисертантка володіє методологією наукової діяльності й уміє проводити дослідження. Так, Набок-Бабенко Юлія Сергіївна самостійно поставила мету й визначила завдання рецепції, обрала доцільні методи для їх реалізації, здійснила експериментально-дослідне навчання за розробленою методикою тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв, проаналізувала наукову літературу, сформувала належну базу дослідження (249 різножанрових наукових, навчально-методичних й аналітичних праць); статистично опрацювала, узагальнила й оформила отримані результати у вигляді дисертації, основні положення якої опублікувала самостійно чи у співавторстві, де її науковий доробок є основним.

Зазначене вище засвідчує, що здобувачка набула необхідних теоретичних знань, умінь, навичок, загальних і спеціальних (фахових) компетентностей самостійного дослідника, необхідних для доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Ураховуючи вищенаведене вважаємо, що поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертантка є самостійним науковцем, яка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетентностями.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Основні результати дослідження висвітлено в 15 наукових працях, з-поміж яких 12 одноосібних. Зокрема здобувачка має 4 публікації у наукових виданнях, включених на дату оприлюднення до Переліку наукових фахових видань України і 11 статей, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Усі публікації Набок-Бабенко Юлії Сергіївни, авторитетне й фахове апробування їх під час виступів на наукових конференціях різного рівня (загалом 9) відображають визначені авторкою ідеї, проаналізований матеріал, зроблені висновки.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Здобувачка структурує свою працю відповідно до встановлених вимог. Зокрема, у вступній частині,

окрім актуальності, чітко й лаконічно формулює мету, завдання, правильно визначає предмет і об'єкт дослідження, окреслює джерельну базу, частина якої уводиться у науковий обіг уперше. Авторську концепцію побудови дослідження вияскравлює логічно й умотивовано сформульована наукова новизна, яка дає змогу зрозуміти, що дисертація міститиме чіткий алгоритм розв'язання поставлених завдань.

Не порушує традицій структурування праць дисертаційного жанру перший розділ, у якому знаходимо відповіді на низку проблемних питань теоретичного спрямування. Передовсім ідеться про дослідження проблеми тестового оцінювання здобувачів освіти як об'єкта теоретичного аналізу в педагогічній науці (п. 1.1, с. 29-46), значну увагу приділено характеристиці базових понять дослідження (п. 1.2, с. 46-60), що вкрай важливо для наукових розвідок з теорії і методики провадження освітнього процесу. Неабияку важливість має висвітлене дисертанткою питання про тест як засіб оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв (п. 1.3, с. 60-81).

У другому розділі належно схарактеризовано типи, види, функції оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв; описано особливості використання текстів у процесі оцінювання компетентності з української мови ліцеїстів; проаналізовано, як саме здійснюється (має здійснюватися) оцінювання компетентності з української мови засобами онлайн-платформ.

Третій розділ відображає експериментальну апробацію запропонованої дисертанткою методики тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв. Визначено вихідні позиції експериментальної методики, а саме: сформульовано мету, завдання, розроблено методику тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв, у якій виокремлено основні засади й етапи. У цьому ж розділі описано поетапний перебіг експериментально-дослідницького навчання.

Експериментальна методика передбачає поетапність упровадження й реалізацію тестового оцінювання компетентності, доцільності типів тестових завдань, рівня складності, розроблення критеріїв оцінювання навчальних досягнень. На кожному з етапів, починаючи з першого, проведено діагностування знань через опитування й тестові завдання, пошук ефективних методів і прийомів не тільки щодо кількісного оцінювання знань, а й до якісного, аналіз навчально-методичного забезпечення із тестології й навчальних посібників із тестовими завданнями, здійснення вибірки валідних тестових завдань, їх трансформування.

Результати засвідчують, що учні ліцеїв, які навчалися за пропонованою методикою (експериментальні групи) на вищому рівні засвоюють навчальний матеріал як теоретичний, так і практичні вміння; добирають, розробляють, трансформують тестові завдання відповідно до розділу мовознавства.

Кількісний аналіз показників рівнів сформованості предметної компетентності учнів 10–11 класів ліцеїв у процесі педагогічного

експерименту підтвердив ефективність експериментальної методики тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв.

Загальні висновки об'єктивно ґрунтуються на результатах дослідження, висвітлених у розділах, а відтак, поширюють їх зміст і важливість у контексті висунутих авторкою позицій.

Роботу вирізняють численні таблиці, рисунки, змістовні додатки, які покращують візуальне сприйняття матеріалу дисертації.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Висловлені в дисертації положення та ідеї є самостійними, виваженими, добре продуманими, експериментально перевіреними й оригінальними. Аналіз тексту рецепції дає підстави констатувати дотримання Набок-Бабенко Ю.С. вимог академічної доброчесності вповні.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Дослідження Набок-Бабенко Юлії Сергіївни характеризується системним підходом і послідовністю щодо наукових інтерпретацій аналізованих понять, явищ і процесів. Проте окремі положення дисертації спонукають до дискусії, а деякі аспекти потребують уточнення і/або пояснення:

9.1. Науковий апарат дисертаційної праці Набок-Бабенко Ю.С. репрезентує передбачені чинними вимогами складники, що концептуально окреслюють логіку та стратегію дослідження й мають належне змістове оформлення. Однак невиправдано в контексті реалій сьогодення у складнику «Теоретико-методологічні основи дослідження» з-поміж українських і зарубіжних науковців названо російських психологів П. Гальперіна і Д. Ельконіна як розробників теорії розвитку різних сфер особистості. Крім того, у вступі дисертаційної роботи не конкретизовано зв'язок обраної теми дослідження з науковими програмами й темами Київського університету імені Бориса Грінченка.

9.2. Обґрунтування дидактичної доцільності використання текстів як засобу оцінювання компетентності з української мови учнів ліцею (підрозділ 2.2.) заслуговує цілковитого схвалення, оскільки такий методичний контекст сприяє зануренню старшокласників у їхню життєву практику, супроводжувану мовною комунікацією, а також проведенню спостережень над функціонуванням мовних одиниць у зв'язному тексті. Проте прикладний аспект дослідження варто було б посилити описом стратегій використання текстів на відповідних етапах компетентісно зорієнтованого уроку української мови в ліцеї.

9.3. У підрозділі 2.3. «Оцінювання компетентностей з української мови засобами онлайн-платформ» докладно описано різновиди й ресурсні можливості наявних онлайн-платформ, їх переваги й недоліки, проте

не виокремлено особливості тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв.

9.4. Фахову компетентність здобувачки й обізнаність з усіма аспектами досліджуваної проблеми засвідчує третій розділ роботи, у якому з'ясовано мету, завдання та схарактеризовано зміст експериментально-дослідного навчання, описано методику тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцею, проаналізовано результати формульованого й контрольного етапів педагогічного експерименту. Водночас, беручи до уваги, що вимірювання рівня здобутих мовних знань і сформованих відповідних умінь та навичок має відповідати не лише вимогам загальної теорії вимірів, а й технології побудови умови тестового завдання та змістового наповнення, зауважимо, що Юлії Сергіївні, з одного боку, варто було б популяризувати ті граматичні форми, що зберігають визначальні ознаки власне української граматичної норми, з другого – уникати розбіжностей у назвах окремих термінів, уведених до умов тестових завдань, та тих, що зафіксовано в енциклопедичних, лексикографічних і термінографічних працях.

Висловлені зауваження дискусійні, мають переважно рекомендаційний характер, не впливають на наукову новизну, практичне значення й не суперечать тому, що дисертаційна робота є завершеною, уміщує теоретичні та методичні положення й висновки, сформульовані здобувачкою особисто, нові науково обґрунтовані результати, що є істотними для галузі знань 01 Освіта. Висловлені коментарі й зауваги не є категоричними. Позиції і переконання авторки мають право на відстоювання, тому сподіваємося на плідну дискусію.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Констатуємо, що здобувачка, Набок-Бабенко Юлія Сергіївна, має високий рівень теоретичних знань, практичних умінь, навичок і компетентностей. Вона здатна самостійно проводити дослідження, робити висновки, доводити свою позицію, дискутувати. Неабияке значення має вміння дисертантки бачити проблемні питання й визначати перспективи дослідження. Усі представлені нами міркування не мають характеру зауважень, а є роздумами з приводу актуальної проблематики дисертаційної роботи Юлії Сергіївні.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Незважаючи на висловлені нами дискусійні положення й зауваги, наголошуємо на високому теоретико-методологічному рівні рецензованої роботи, на її беззаперечній актуальності для сучасної теорії і методики провадження освітнього процесу, зокрема методики навчання

української мови, науковій новизні та практичному значенні. Рецепція Набок-Бабенко Ю.С. вповні відповідає вимогам МОН України до наукових праць дослідницького жанру.

Дисертація «*Методика тестового оцінювання компетентності з української мови учнів ліцеїв*» є завершеною науковою працею, у якій її авторка, **Набок-Бабенко Юлія Сергіївна**, отримала нові науково обґрунтовані й експериментально перевірені результати.

Означена дисертаційна робота відповідає вимогам п. 6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.22 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її авторка, Набок-Бабенко Юлія Сергіївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

професор кафедри української мови
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
доктор педагогічних наук,
доцент

Людмила ОВСІЄНКО

